

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ
της 13ης Ιανουαρίου 2004*

Στην υπόθεση C-453/00,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του College van Beroep voor het bedrijfsleven (Κάτω Χώρες) προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 234 ΕΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

Kühne & Heitz NV

και

Productschap voor Pluimvee en Eieren,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου και, ιδίως, της αρχής της συνεργασίας που απορρέει από το άρθρο 10 ΕΚ,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ολλανδική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

συγκείμενο από τους Β. Σκουρή, Πρόεδρο, P. Jann, C. W. A. Timmermans, C. Gulmann και J. N. Cunha Rodrigues, προέδρους τμήματος, A. La Pergola J.-P. Puissochet, R. Schintgen, F. Macken, N. Colneric (εισηγήτρια) και S. von Bahr, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: P. Léger
γραμματέας: L. Hewlett, κύρια υπάλληλος διοικήσεως,

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

- η Kühne & Heitz NV, εκπροσωπούμενη από τον A. J. Braakman, advocaat,

- η Productschap voor Pluimvee en Eieren, εκπροσωπούμενη από τον C. M. den Hoed, βοηθός γενικός γραμματέας,

- η Ολλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την H. G. Sevenster,

- η Γαλλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον G. de Bergues και την C. Vasak,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον T. van Rijn,

— η Εποπτεύουσα Αρχή της ΕΖΕΣ, εκπροσωπούμενη από την B. Eiríksdóttir,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις της Kühne & Heitz NV, εκπροσωπούμενης από τον A. J. Braakman, της Ολλανδικής Κυβερνήσεως, εκπροσωπούμενης από την H. G. Sevenster και τον J. G. M. van Bakel, της Γαλλικής Κυβερνήσεως, εκπροσωπούμενης από τον R. Abraham και την C. Isidoro, της Επιτροπής, εκπροσωπούμενης από τον T. van Rijn, και της Εποπτεύουσας Αρχής της ΕΖΕΣ, εκπροσωπούμενης από τον B. Eiríksdóttir, κατά τη συνεδρίαση της 9ης Οκτωβρίου 2002,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 17ης Ιουνίου 2003,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Με απόφαση της 1ης Νοεμβρίου 2000, που περιήλθε στο Δικαστήριο στις 11 Δεκεμβρίου 2000, το College van Beroep voor het bedrijfsleven υπέβαλε, δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, προδικαστικό ερώτημα ως προς την ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου και, ιδίως, της αρχής της συνεργασίας που απορρέει από το άρθρο 10 ΕΚ.

- 2 Το ερώτημα αυτό ανέκλυψε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ της Kühne & Heitz NV (στο εξής: Kühne & Heitz) και του Productschap voor Pluimvee en Eieren (στο εξής: Productschap) ως προς το ζήτημα της καταβολής των επιστροφών κατά την εξαγωγή.

Το νομικό πλαίσιο

- 3 Το άρθρο 10 ΕΚ ορίζει:

«Τα κράτη μέλη λαμβάνουν κάθε γενικό ή ειδικό μέτρο κατάλληλο να εξασφαλίσει την εκπλήρωση των υποχρεώσεων που απορρέουν από την παρούσα Συνθήκη ή προκύπτουν από πράξεις των οργάνων της Κοινότητας. Διευκολύνουν την Κοινότητα στην εκτέλεση της αποστολής της.

Απέχουν από κάθε μέτρο που δύναται να θέσει σε κίνδυνο την πραγματοποίηση των σκοπών της παρούσας Συνθήκης.»

- 4 Όσον αφορά το ολλανδικό δίκαιο, τα άρθρα 4:6 και 8:88 του Algemene wet bestuursrecht (γενικού νόμου περί διοικητικών διαδικασιών), της 4ης Ιουνίου 1992 (Stbl., 1992, σ. 315), ως έχει μετά την τελευταία τροποποίηση της 12ης Δεκεμβρίου 2001 (Stbl., 2001, σ. 664), ορίζουν:

«Άρθ. 4:6

1. Όταν μια αίτηση απορρίπτεται εν όλω ή εν μέρει, νέα αίτηση μπορεί να υποβληθεί μόνο βάσει νέας πραγματικής καταστάσεως ή λόγω μεταβολής των περιστάσεων.

2. Όταν ο αιτών δεν επικαλείται νέα πραγματική κατάσταση ή μεταβολή των περιστάσεων, το διοικητικό όργανο μπορεί, χωρίς να εφαρμόσει το άρθρο 4:5, να απορρίψει την αίτηση παραπέμποντας στην προηγούμενη απορριπτική του απόφαση.

[...]

Άρθ. 8:88

1. Το δικαστήριο μπορεί, κατόπιν αιτήσεως ενός εκ των διαδίκων, να αναθεωρήσει απόφαση που κατέστη απρόσβλητη, λαμβάνοντας υπόψη γεγονότα ή περιστάσεις που:

- a) έλαβαν χώρα ή υφίσταντο προς της εκδόσεως της αποφάσεως,
- b) ο αιτών δεν γνώριζε και δεν μπορούσε δικαιολογημένα να γνωρίζει προ της εκδόσεως της αποφάσεως και
- c) αν το δικαστήριο γνώριζε, θα είχε ενδεχομένως αποφανθεί διαφορετικά.

2. Καθόσον καθίσταται αναγκαίο, το κεφάλαιο 6 και οι τίτλοι 8.2 και 8.3 εφαρμόζονται *mutatis mutandis*.»

Η διαφορά της κύριας δίκης

- 5 Κατά το χρονικό διάστημα από τον Δεκέμβριο του 1986 έως τον Δεκέμβριο του 1987, η Kühne & Heitz εξήγαγε ορισμένες ποσότητες πουλερικών σε τρίτες χώρες. Στις δηλώσεις της προς τις ολλανδικές τελωνειακές αρχές, η Kühne & Heitz ανέφερε ότι τα εμπορεύματα αυτά υπάγονται στη διάκριση 02.02 Β ΙΙ ε) 3 («μηροί και τεμάχια μηρών ετέρων πουλερικών») του Κοινού Δασμολογίου. Βάσει των δηλώσεων αυτών, ο Productschap χορήγησε τις αντιστοιχούσες στην κλάση αυτή επιστροφές λόγω εξαγωγής και κατέβαλε τα σχετικά ποσά.
- 6 Κατόπιν ελέγχου, ο Productschap κατέταξε τα εν λόγω εμπορεύματα στη διάκριση 02.02 Β ΙΙ ex ζ («έτερα»). Μετά τη νέα κατάταξη, ζήτησε από την Kühne & Heitz την απόδοση ποσού 970 950,98 ολλανδικών φιορινίων (NLG).
- 7 Δεδομένου ότι η ένσταση που άσκησε κατά του αιτήματος περί αποδόσεως του ποσού απορρίφθηκε, η Kühne & Heitz άσκησε προσφυγή κατά της απορριπτικής αυτής αποφάσεως ενώπιον του College van Beroep voor het bedrijfsleven. Το δικαστήριο αυτό, με απόφαση της 22ας Νοεμβρίου 1991 (στο εξής: απόφαση της 22ας Νοεμβρίου 1991), απέρριψε την προσφυγή αυτή, για τον λόγο ότι τα επίμαχα εμπορεύματα δεν ενέπιπταν στην έννοια «μηροί» της διακρίσεως 02.02 Β ΙΙ ε) 3. Στο πλαίσιο της υποθέσεως αυτής, η Kühne & Heitz δεν είχε ζητήσει να υποβληθεί στο Δικαστήριο προδικαστικό ερώτημα.
- 8 Αργότερα, με την απόφαση της 5ης Οκτωβρίου 1994, C-151/93, Voogd Vleesimport en -export (Συλλογή 1994, σ. I-4915), το Δικαστήριο έκρινε ότι:

«20 Κατά συνέπεια, ο μηρός στον οποίο εξακολουθεί να είναι προσκολλημένο ένα τεμάχιο ράχης πρέπει να χαρακτηρίζεται ως μηρός, κατά την έννοια των διακρίσεων 02.02 Β ΙΙ ε) 3 της παλαιάς ονοματολογίας και 0207 41 51 000 της νέας, αν το εν λόγω τεμάχιο ράχης δεν είναι αρκετά μεγάλο, ώστε να προσδίδει στο προϊόν τον ουσιώδη χαρακτήρα του.

- 21 Το εθνικό δικαστήριο, προκειμένου να εκτιμήσει αν τούτο συμβαίνει εν προκειμένω, οφείλει, δεδομένου ότι κατά τον κρίσιμο χρόνο δεν υπήρχαν σχετικές κοινοτικές διατάξεις, να λάβει υπόψη τις συνήθειες που επικρατούν στο εθνικό εμπόριο και τις μεθόδους που χρησιμοποιούνται κατά παράδοση για τον τεμαχισμό.»
- 9 Μετά τη δημοσίευση της προπαρατεθείσας απόφασης Voogd Vleesimport en -export, η Kühne & Heitz υπέβαλε στον Productschap αίτηση αποδόσεως των ποσών επιστροφής που ο Productschap είχε, κατά την άποψή της, κακώς αναζητήσει και ζήτησε την καταβολή ποσού το ύψος του οποίου έπρεπε να καθοριστεί βάσει του μεγαλύτερου ποσού που θα είχε λάβει ως επιστροφή, αν οι εξαχθέντες μετά τον Δεκέμβριο 1987 μηροί πουλερικών είχαν καταταγεί σύμφωνα με την εν λόγω απόφαση.
- 10 Ο Productschap απέρριψε τα αιτήματα αυτά και, κρίνοντας επί της ενστάσεως που του είχε υποβληθεί, ενέμεινε, με απόφαση της 21ης Ιουλίου 1997, στην προηγούμενη απορριπτική του απόφαση. Κατά της απόφασεως αυτής, η Kühne & Heitz άσκησε προσφυγή, η οποία αποτελεί το αντικείμενο της κύριας δίκης.

Η απόφαση περί παραπομπής και το προδικαστικό ερώτημα

- 11 Με την απόφαση περί παραπομπής, το College van Beroep voor het bedrijfsleven απέρριψε το δεύτερο αίτημα της Kühne & Heitz, για την καταβολή ποσού μεγαλύτερου ύψους, αντιστοιχούντος στο ποσό που η εταιρία αυτή εκτιμά ότι δικαιούται για τις εξαγωγές που έλαβαν χώρα μετά τον Δεκέμβριο του 1987.

- 12 Όσον αφορά το πρώτο αίτημα της Kühne & Heitz, για την καταβολή των ποσών επιστροφής που ο Productschap είχε, κατά την άποψή της, κακώς αναζητήσει, το College van Beroep voor het bedrijfsleven επισημαίνει ότι, κατά το ολλανδικό δίκαιο, ένα διοικητικό όργανο έχει, κατ' αρχήν, την εξουσία να εξετάζει εκ νέου μια απόφαση που έχει καταστεί απρόσβλητη. Η ύπαρξη μιας τέτοιας εξουσίας μπορεί να συνεπάγεται, ανάλογα με τις περιστάσεις, και υποχρέωση ανακλήσεως της απόφασής αυτής.
- 13 Το College van Beroep voor het bedrijfsleven θεωρεί ότι ο Productschap δεν έλαβε υπόψη αυτές τις εκτιμήσεις, καθόσον θεώρησε ότι η Kühne & Heitz μπορούσε να ασκήσει μόνο αίτηση αναθεωρήσεως της αποφάσεως της 22ας Νοεμβρίου 1991 ενώπιον του δικαστηρίου αυτού. Το College van Beroep voor het bedrijfsleven εκτιμά ότι, ως εκ τούτου, ο Productschap στηρίχθηκε σε εσφαλμένη ερμηνεία του δικαίου.
- 14 Το εν λόγω δικαστήριο θεωρεί πάντως ότι, μολονότι για τον λόγο αυτό θα ήταν, κατ' αρχήν, δυνατή η ακύρωση της αποφάσεως της 21ης Ιουλίου 1997, η ακύρωση αυτή είναι χρήσιμη και εύλογη μόνο εφόσον είναι βέβαιο ότι ο Productschap δεν έχει μόνον την εξουσία να εξετάσει εκ νέου προηγούμενη απόφασή του, αλλά υποχρεούται να εξετάσει εκ νέου, για κάθε εξαγωγή, αν και, σε καταφατική περίπτωση, για ποιο ποσό υφίστατο δικαίωμα επιστροφής.
- 15 Ως προς την ύπαρξη μιας τέτοιας υποχρεώσεως για εκ νέου εξέταση, το College van Beroep voor het bedrijfsleven επισημαίνει ότι σημείο εκκινήσεως της σχετικής θεωρήσεως πρέπει να αποτελεί η αρχή κατά την οποία η νομολογία η οποία είναι μεταγενέστερη διοικητικής αποφάσεως που έχει καταστεί απρόσβλητη δεν θίγει καθεαυτή τον απρόσβλητο χαρακτήρα της αποφάσεως αυτής. Αυτό ισχύει και για τις προδικαστικές αποφάσεις που εκδίδει το Δικαστήριο και, ως εκ τούτου, πρέπει να θεωρηθεί ότι το δίκαιο, όπως ερμηνεύθηκε από το Δικαστήριο, έχει το συγκεκριμένο περιεχόμενο από την έναρξη ισχύος του ερμηνευθέντος κανόνα, εκτός αν το Δικαστήριο ρητώς αποφανθεί διαφορετικά. Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι η αντίληψη κατά την οποία οι διοικητικές αποφάσεις που έχουν καταστεί απρόσβλητες πρέπει κατά κανόνα να τροποποιούνται, ώστε να εναρμονίζονται με μεταγενέστερη —εν προκειμένω, κοινοτική— νομολογία, προκαλεί διοικητικό χάος, θίγει ουσιαδώς την ασφάλεια δικαίου και, κατά συνέπεια, δεν μπορεί να γίνει δεκτή.

- 16 Το College van Beroep voor het bedrijfsleven επισημαίνει πάντως ότι, κατά το ολλανδικό δίκαιο, γίνεται, σε ορισμένες περιπτώσεις, δεκτό ότι η μεταγενέστερη νομολογία μπορεί να έχει συνέπειες επί υποθέσεων στο πλαίσιο των οποίων δεν υφίσταται πλέον δυνατότητα ασκήσεως ένδικου μέσου. Συναφώς, το College van Beroep voor het bedrijfsleven μνημονεύει τη νομολογία του Hoge Raad der Nederlanden (Κάτω Χώρες) σχετικά με τις συνέπειες των αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου επί των ποινικών υποθέσεων. Συγκεκριμένα, όπως αναφέρει, το Hoge Raad der Nederlanden έκρινε, με την απόφαση της 1ης Φεβρουαρίου 1991 (Nederlandse Jurisprudentie — NJ — 1991, σ. 413), ότι η μεταγενεστέρως διαπιστούμενη προσβολή θεμελιώδους δικαιώματος του άρθρου 6 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών αποτελεί καθοριστικό λόγο για να αποτραπεί η εκτέλεση μη υποκείμενης σε ένδικο μέσο απόφασεως ποινικού δικαστηρίου.
- 17 Κατά το College van Beroep voor het bedrijfsleven, ανακύπτει το ζήτημα αν πρέπει να μη θίγεται ο απρόσβλητος χαρακτήρας της διοικητικής απόφασεως σε μια περίπτωση, όπως η υπό κρίση, κατά την οποία, πρώτον, η Kühne & Heitz εξάντλησε τα ένδικα μέσα που είχε στη διάθεσή της, δεύτερον, το College van Beroep voor het bedrijfsleven προέβη σε ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου η οποία αποδείχθηκε αντίθετη προς την ερμηνεία που έδωσε το Δικαστήριο με μεταγενέστερη απόφασή του και, τρίτον, ο ενδιαφερόμενος απευθύνθηκε στο διοικητικό όργανο μόλις έλαβε γνώση αυτής της αποφάσεως του Δικαστηρίου.
- 18 Κατά το College van Beroep voor het bedrijfsleven, το ζήτημα αυτό ανακύπτει ιδίως λόγω του άρθρου 234 ΕΚ, κατά το οποίο δικαστήριο του οποίου οι αποφάσεις δεν υπόκεινται σε ένδικα μέσα υποχρεούται να παραπέμψει το ζήτημα στο Δικαστήριο, προκειμένου να εκδοθεί προδικαστική απόφαση. Το 1991, το College van Beroep voor het bedrijfsleven καώς θεώρησε ότι δεν υπέχει αυτή την υποχρέωση, καθώς, σύμφωνα με την απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 1982, 283/81, Cilfit κ.λπ. (Συλλογή 1982, σ. 3415), έκρινε ότι δεν υπήρχε καμία αμφιβολία ως προς την ερμηνεία των σχετικών με τις δασμολογικές διακρίσεις διατάξεων. Ως εκ τούτου, κατά το αιτούν δικαστήριο, ανακύπτει το ερώτημα αν η αποτελεσματική και πλήρης εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου απαιτεί, σε μια περίπτωση όπως η υπό κρίση, να αμβλύνεται ο απρόσβλητος χαρακτήρας μιας διοικητικής αποφάσεως.
- 19 Λαμβανομένων υπόψη των σκέψεων αυτών, το College van Beroep αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Συνεπάγεται το κοινοτικό δίκαιο, στο πλαίσιο του οποίου πρέπει ιδίως να αναφερθεί η κατά το άρθρο 10 ΕΚ αρχή της κοινοτικής πίστωσης, υπό συνθήκες όπως οι εκτιθέμενες συνοπτικώς στο σκεπτικό της παρούσας αποφάσεως, ότι ένα διοικητικό όργανο υποχρεούται να επανεξετάσει απόφαση που έχει καταστεί απρόσβλητη, προκειμένου να διασφαλιστεί η πλήρης αποτελεσματικότητα του κοινοτικού δικαίου, όπως αυτό πρέπει να ερμηνευθεί βάσει της απαντήσεως σε μεταγενέστερο προδικαστικό ερώτημα;»

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

- 20 Όπως έχει αποφανθεί το Δικαστήριο, απόκειται στις αρχές γενικώς των κρατών μελών να διασφαλίζουν, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους, την τήρηση των κανόνων του κοινοτικού δικαίου (βλ. απόφαση της 12ης Ιουνίου 1990, C-8/88, Γερμανία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1990, σ. I-2321, σκέψη 13).
- 21 Η ερμηνεία που δίδει το Δικαστήριο, κατά την άσκηση της αρμοδιότητας που του χορηγεί το άρθρο 234 ΕΚ, σε κανόνα του κοινοτικού δικαίου διασαφηνίζει και ορίζει, όταν παρίσταται ανάγκη, την έννοια και το περιεχόμενο του εν λόγω κανόνα, όπως αυτός πρέπει ή έπρεπε να γίνει αντιληπτός και να εφαρμοστεί από της θέσεώς του σε ισχύ (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 27ης Μαρτίου 1980, 61/79, *Denkavit italiana*, Συλλογή τόμος 1980/I, σ. 605, σκέψη 16, και της 10ης Φεβρουαρίου 2000, C-50/96, *Deutsche Telekom*, Συλλογή 2000, σ. I-743, σκέψη 43).
- 22 Εντεύθεν προκύπτει ότι διοικητικό όργανο πρέπει να εφαρμόζει, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του, τον κατ'αυτόν τον τρόπο ερμηνευθέντα κανόνα του κοινοτικού δικαίου ακόμη και σε έννομες σχέσεις που δημιουργήθηκαν πριν από την έκδοση της αποφάσεως με την οποία το Δικαστήριο αποφαίνεται επί του ζητήματος ερμηνείας.

- 23 Στην υπόθεση της κύριας δίκης ανακύπτει το ζήτημα αν, προκειμένου να ληφθεί υπόψη η απάντηση του Δικαστηρίου σε προδικαστικό ερώτημα σχετικό με την ερμηνεία κανόνα του κοινοτικού δικαίου, επιβάλλεται η τήρηση της υποχρέωσης αυτής παρά το γεγονός ότι μια διοικητική απόφαση κατέστη απρόσβλητη πριν ζητηθεί η αναθεώρησή της.
- 24 Πρέπει να υπομνησθεί ότι μεταξύ των γενικών αρχών του κοινοτικού δικαίου περιλαμβάνεται και η ασφάλεια δικαίου. Η μη δυνατότητα προσβολής μιας διοικητικής απόφασης, λόγω εκπνοής των εύλογων προθεσμιών προσβολής της ή εξαντλήσεως των ενδίκων μέσων, συμβάλλει στην ασφάλεια δικαίου και, επομένως, το κοινοτικό δίκαιο δεν επιβάλλει, κατ' αρχήν, στο διοικητικό όργανο την υποχρέωση να εξετάσει εκ νέου μια διοικητική απόφαση που κατέστη απρόσβλητη.
- 25 Το αιτούν δικαστήριο επισήμανε πάντως ότι, κατά το ολλανδικό δίκαιο, ένα διοικητικό όργανο μπορεί, υπό την επιφύλαξη ότι δεν θίγονται τα συμφέροντα τρίτων, να προβεί σε εκ νέου εξέταση μιας διοικητικής απόφασης που κατέστη απρόσβλητη και ότι, ανάλογα με τις περιστάσεις, η ύπαρξη μιας τέτοιας εξουσίας μπορεί να συνεπάγεται την υποχρέωση ανακλήσεως της απόφασης αυτής, έστω και αν το δίκαιο αυτό δεν επιβάλλει στο αρμόδιο όργανο την υποχρέωση να επανεξετάσει συστηματικά τις διοικητικές αποφάσεις που κατέστησαν απρόσβλητες, προκειμένου να τις εναρμονίσει με μεταγενέστερη νομολογία. Με το ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ερωτά αν, υπό συνθήκες όπως αυτές της υποθέσεως στην κύρια δίκη, η υποχρέωση εκ νέου εξέτασης μιας διοικητικής απόφασης που κατέστη απρόσβλητη απορρέει από το κοινοτικό δίκαιο.
- 26 Όπως προκύπτει από τη δικογραφία, οι περιστάσεις της παρούσας υποθέσεως είναι οι ακόλουθες. Πρώτον, το εθνικό δίκαιο παρέχει στο διοικητικό όργανο τη δυνατότητα εκ νέου εξέτασης της επίμαχης απόφασης που κατέστη απρόσβλητη. Δεύτερον, η διοικητική απόφαση κατέστη απρόσβλητη μόνον κατόπιν αποφάσεως εθνικού δικαστηρίου του οποίου οι αποφάσεις δεν υπόκεινται σε ένδικα μέσα. Τρίτον, η απόφαση αυτή του εθνικού δικαστηρίου στηρίχθηκε σε ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου η οποία, βάσει μεταγενέστερης απόφασης του Δικαστηρίου, αποδείχθηκε εσφαλμένη και υιοθετήθηκε από το εθνικό δικαστήριο, χωρίς αυτό να υποβάλει στο Δικαστήριο προδικαστικό ερώτημα, κατά τους όρους του άρθρου 234, παράγραφος 3, ΕΚ. Τέταρτον, ο ενδιαφερόμενος απευθύνθηκε στο διοικητικό όργανο μόλις έλαβε γνώση αυτής της απόφασης του Δικαστηρίου.

27 Υπό αυτές τις συνθήκες, το συγκεκριμένο διοικητικό όργανο υποχρεούται, κατ' εφαρμογή της αρχής της συνεργασίας που απορρέει από το άρθρο 10 ΕΚ, να εξετάσει εκ νέου την εν λόγω απόφαση, προκειμένου να ληφθεί υπόψη η, εν τω μεταξύ δοθείσα από το Δικαστήριο, ερμηνεία της κρίσιμης διατάξεως του κοινοτικού δικαίου. Το εν λόγω όργανο οφείλει να καθορίσει, λαμβάνοντας υπόψη τα αποτελέσματα αυτής της νέας εξέτασης, τον βαθμό στον οποίο υποχρεούται να τροποποιήσει, χωρίς να θίγει τα συμφέροντα τρίτων, την επίμαχη απόφαση.

28 Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, στο υποβληθέν ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι, βάσει της αρχής της συνεργασίας που απορρέει από το άρθρο 10 ΕΚ, ένα διοικητικό όργανο στο οποίο υποβλήθηκε σχετική αίτηση υποχρεούται να εξετάσει εκ νέου μια διοικητική απόφαση που κατέστη απρόσβλητη, προκειμένου να ληφθεί υπόψη η, εν τω μεταξύ δοθείσα από το Δικαστήριο, ερμηνεία της κρίσιμης διατάξεως του κοινοτικού δικαίου, όταν

— διαθέτει, κατά το εθνικό δίκαιο, την εξουσία να εξετάσει εκ νέου την απόφαση αυτή·

— η απόφαση αυτή κατέστη απρόσβλητη κατόπιν αποφάσεως εθνικού δικαστηρίου που αποφαίνεται σε τελευταίο βαθμό·

— η εν λόγω απόφαση του εθνικού δικαστηρίου στηρίχθηκε σε ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου η οποία, βάσει μεταγενέστερης αποφάσεως του Δικαστηρίου, αποδείχθηκε εσφαλμένη και υιοθετήθηκε από το εθνικό δικαστήριο, χωρίς αυτό να υποβάλει προδικαστικό ερώτημα στο Δικαστήριο, κατά τους όρους του άρθρου 234, παράγραφος 3, ΕΚ, και

— ο ενδιαφερόμενος απευθύνθηκε στο διοικητικό όργανο μόλις έλαβε γνώση της εν λόγω νομολογίας του Δικαστηρίου.

Επί των δικαστικών εξόδων

- ²⁹ Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Ολλανδική και η Γαλλική Κυβέρνηση, καθώς και η Επιτροπή και η Εποπτεύουσα Αρχή της ΕΖΕΣ που κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει, ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης, τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, απόκειται σ' αυτό να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

κρίνοντας επί του ερωτήματος που του υπέβαλε, με απόφαση της 1ης Νοεμβρίου 2000, το College van Beroep voor het bedrijfsleven, αποφαινεται:

Βάσει της αρχής της συνεργασίας που απορρέει από το άρθρο 10 ΕΚ, ένα διοικητικό όργανο στο οποίο υποβλήθηκε σχετική αίτηση υποχρεούται να εξετάσει εκ

νέου μια διοικητική απόφαση που κατέστη απρόσβλητη, προκειμένου να ληφθεί υπόψη η, εν τω μεταξύ δοθείσα από το Δικαστήριο, ερμηνεία της κρίσιμης διατάξεως του κοινοτικού δικαίου, όταν

- διαθέτει, κατά το εθνικό δίκαιο, την εξουσία να εξετάσει εκ νέου την απόφαση αυτή·
- η απόφαση αυτή κατέστη απρόσβλητη κατόπιν αποφάσεως εθνικού δικαστηρίου που αποφαίνεται σε τελευταίο βαθμό·
- η εν λόγω απόφαση του εθνικού δικαστηρίου στηρίχθηκε σε ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου η οποία, βάσει μεταγενέστερης αποφάσεως του Δικαστηρίου, αποδείχθηκε εσφαλμένη και υιοθετήθηκε από το εθνικό δικαστήριο, χωρίς αυτό να υποβάλει προδικαστικό ερώτημα στο Δικαστήριο, κατά τους όρους του άρθρου 234, παράγραφος 3, ΕΚ, και
- ο ενδιαφερόμενος απευθύνθηκε στο διοικητικό όργανο μόλις έλαβε γνώση της εν λόγω νομολογίας του Δικαστηρίου.

Σκουρής

Jann

Timmermans

Gulmann

Cunha Rodrigues

La Pergola

Puissochet

Schintgen

Macken

Colneric

von Bahr

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 13 Ιανουαρίου 2004.

Ο Γραμματέας

Ο Πρόεδρος

R. Grass

B. Σκουρής